

## המורה לחקלאות

תלמידי אינם מכבדים אותי, אף שיצאו לי מוניטין מסוימים בתחומי ואף זכיתי בכמה ציונים לשבח. אני להם שיכולת יבשה, שדופה, ובעמדי אל מולם במכנסי העבודה ובסינר המוכתם, איני יודעת מה עלי לעשות כדי לשבות את ליבם. כל עושר חיי במיטה, עם ספרי שירה סינית, נמוג אז ונושר ממני, מחליק ונוסע הלאה עד היותו בלתי נתפס כלל. מקצוע ההוראה כולו מאוס בעיני, אף שיפה הוא כרעיון, אלא שאני תלויה בחלקה שהקצו לי, המורה לחקלאות, מטעם ההנהלה, בשטח בית הספר. בלעדיה חיי אינם חיים. נכון, עדיין אוכל לערום בדירת החדר-והחצי שלי שבעיר ספרי שירה סינית לעשרות, לתחוב את אפי אל תוך דפיהם, ולצאת עם המשוררים העתיקים בטפסם עם שחר בסנדלי קש אל שדות אורז זעירים החבויים במהומת רכסים מחוספסים, או להשתרך מאחריהם בשובם שחוחים לעת ערב עם אגודות עשב רענן העוטפות במהודק את כתפיהם. אך ללא יצירה משלי אצטמק ואבול.

אולי אסביר, שתי תשוקות גדולות לי, כשני הרים גבוהים וצמודים שאני נדחקת ועוברת ביניהם: שירה סינית וחקלאות מעשית. יחסים סבוכים מתקיימים בין השתיים והתלמידים התקועים בתוך מוסיפים סיבוך על סיבוך. לא אוכל לתאר את חיי ללא חלקת אדמה בה אני מתממשת, יוצאת אל הפועל, ועלי להודות שגם על התלמידים לא אוכל לוותר, נחוצות זוגות ידיים רבות לעבודת האדמה.

בבית, במיטה, עטופה בשרטוטי תוכניותי לעיבוד החלקה, בקריאה בשיריו של סיייה מן המאה הרביעית, והשוואת התרגומים השונים, אני מדמה את תלמידי לאריסיו הרבים שבעבודתם עשה שימוש למימוש חזון הנוף והשירה שלו, ועימם כרה תעלות, השפיל גבעות ובנה אחרות תחתן, סלל דרכים מפותלות וחצב מנהרות בהרים, בנה מדרגות במדרונות ומחיצות בעמקים, העמיד סכרים וקבע מסלולים לזרמי מים סוררים, לא אחת הקל ראש בחייהם. אך הפלא ופלא! בכיתה תלמידי רואים בי משרתת, קומתי משתוחחת, וכבר איני יודעת היכן מצויה האמת ומי כאן משעבד את מי.

חבל שלא ניתן ללמד מן המיטה ואפילו מכוסה בכסתות, שומרת על חום הגוף ועל קול חרישי, או ללא קול כלל, דוברת אל תלמידי בטלפתיה. אלא שטיבו המיוחד של מקצוע ההוראה שהוא בא בתרועה, ומורה טוב הוא זה המאוהב בקולו הבוקע מגרונו. ככל שהשנים עוברות, ככל שאני שוקעת בקריאה ובעבודת השדה, כך קשה יותר לחצוב מלים וכך אני מכבדת פחות את כשרון הדיבור והוא נתפס אצלי כחזיון שווא, מגדלים פורחים באוויר ונמוגים באחת. יותר טוב לשיר וגם פחות מעיק על מיתרי הקול. מן המיטה אני מדמיינת תנועות רחבות וזריזות, מלאות מרץ והשראה באוויר החופשי, וכשאני שם בחלקה עם תלמידי אני נמשכת בעבותות אל הנופים האמיתיים שבמיטה. הייתי רוצה בתלמידים שיישתי בצמא את שתיקתי, יושבים מדרגה אחת נמוך ממני, נושאים עיניהם הבוטחות אל עיני השקועות בחוריהן תחת עפעפי המקומטים. שנשב ונאנח ביחד: הוי והוי. אבל את אנחות הטיפשים שביניהם אין לי סבלנות לשמוע. חשוב שיהיו אלה אנחות חכמות. אך מה, צעירים הם, איך אטיל עליהם את כובד קיומי? עלי להלך ביניהם בצעד קל ובמלים רוננות. אסור לי להיות דלה, חלושה. אין הם כתלמידיו של הנזיר גנסי ששימשו אותו במחלתו וכתבו למענו את קובץ השירים "שאלות אודות מחלה".

אני חפצה להביא להם מנחה מן הנכסים שאני צוברת בלילות עמוקים של קריאה, אבל אל מולם לשוני דבקה לחכי. אף שבליילה טבלתי באושר רב ובתחושת אונים, תקופות ההיסטוריה ומרחבי הגיאוגרפיה פרושים היו לפני במיטה הרחבה וכה קלים למעבר, הרי

שלבוקר שב הכעס אל בין שיני ואין בי נדיבות. רעד חיי הפרטיים תחת חולצתי הדקה, העור הפרטי שלי הרהוי, דמי הפרטי השוטף בעורקיי הפרטיים הדקים, מקימים בי כולם מהומה ואיני שומעת עוד את קול המשורר. אם להוסיף על כך את המיית התלמידים, כי אז מתוך ההמולה הזאת, מבפנים ומבחוץ, שאין בה כל משמעות או כיוון, עלי להמציא משמעות, לצוד אותה כפרפר. קשה עלי ארגון המשמעות, כי קולות אחרים טוענים להעדר משמעות. כדי לשמוע את המשמעות עלי להיות לבד, לראות אותה מרחפת אל מולי, מצטרפת לצורה. אך לנוכח נשימותיהם הקולניות של אחרים, הדוברות בשפות זרות, תובעות כל אחת מקום לעצמה, מה גם נשימותיהם הצעירות והתוזזות של תלמידיי – מנין תיאסף לה אצלי המשמעות? בילדותי ובנעוריי, במשפחתי, לא באה אלינו המשמעות, לא פתחה לנו שער להביאנו אל תחומה.

בלילות, כשהבית הקטן מזדהר באורה של מנורת הקריאה, רכונה על שרטוטים ותכניות, רישומים בוטניים ורישומי חרקים מועילים, פרחים ועלים מיובשים שנאספו במשך שנים, פסקאות ושורות שיר, שורשים מזנים שונים, דוגמאות קרקע ואבנים, בעבודת הכנה קודחת אני בונה את השיעור. ערימת ספרים היא גבעה, שורש קשה אני מציבה כגזע בתוך כוס, עלים שאספתי מן הגדרות החיות ברחוב מסמנים את שלל הירוקים – חמוץ וחרוץ וחרף ורעיל, נוטה לחרדל ומחרוץ בסגול. ביניהם פיסות נייר צבעוני, הד קלוש לפרחים. מותחת קישורים בין מלים ומעשים; את בית השיר עם שביליו הרצים נאמנה למזרח ולמערב, נודדים ומשוטטים בין שדות, מקיפים בריכות ומחבקים ערוצים ומתפתלים כנחשים במורדות, אני מעתיקה אל החלקה ועימו את הקנוקנות המתפשטות והולכות, ומטפסות ונשזרות ועורגות לגבהים. השורה "דבר לא יעצור אותי מלכתוב שירים על ההרים והנהרות של וי" מחזקת את ידי, והשורה "אני מוחא כפיים לעודד את ההרים לצאת במחול" מצמיחה אמונה בכוחי. הרעיונות מציפים את ראשי ההולך ומתנפח, מוסיפה פה וגורעת שם, ממלאת את השרטוטים בהערות שוליים, בדוגמאות שיר, אני עולצת ורבת עוצמה.

סמוך לחצות אני לוחצת על מתג המנורה. בחשיכה, שעונה אל הכר, כשהרהיטים עולים וצפים ומתבלטים בהדרגה, גופי כמו מת מתחת לשמיכה (אני מחייכת "חיה את חיך כאילו היית מת") ורק עיני עוד רואות, פנסי מכונית שוטפים את החדר הארוך לרגע. ורק אוזני עוד כרויות למוזיקה, נוגנות משפטי שיר אחרונים. מוחי כרשת עולמית, כאינטרנט, ועם זאת גופי כבר נמס, אני שוקעת.

הבוקר מביא עימו עגמימות ובחילה, נושא אותי אל האוטובוס היוצא צפונה, אל השרון. הנסיעה אל אזורי הכפר הישראלי מהפכת את בטני, הארץ טומאה זה מכבר בטיולי תנועת הנוער ובטיולי השבת במכונית המשפחה. המעבר מן הלילה החופשי אל הבוקר התובע מחויבות, ומחיי הפרישות אל החיים בחברה, קובע אותי בסד של עץ ומזמין הלקאה עצמית. והנה ברבע לשמונה כשאני מצפה לתלמידיי המגיעים טיפין טיפין, אני מצטמקת והולכת. תיק הקרטון שהיה כה כבד ביציאה מן הבית נראה חסר משקל עתה. הם לא ייכנסו אלי, לא ייכנסו אתי, דרך מחשבתם מי ישורנה? השיר היומי שרק אמש טלטל את לבי, עכשיו אני בושה בו, קמל בין אצבעותיי. כשאני מסיימת לקרוא הם כה נבוכים ואילמים עד שאיני יודעת כיצד לסדר את גופי, את ידיי, על הכסא. קלות וחסרות חיים כעלי שלכת נושרות ממני המחשבות.

בתום השיעורים מדולדלת ודהויה, אין זכר להדר קיומי לבדי בחשיכה. נתונה לחסדי תלמידיי, אני מחפשת מישהו שיקרב אותי אל העיר הגדולה. במאמץ רב אני מנסה לנהל שיחה כאחד האדם, שהרי עת ההרצאה עברה. עם חבילות הספרים וכלי העבודה, הסינר הרטוב תלוי על זרועי ומגפי הגומי בידיי אני נשרכת מן המכונית שהטילה אותי במבואות

עיר שדה עזובה אל האוטובוס החשוך. כולי רק גוף, נושם בעל כורחו. אין זאת שאני מתכוונת להלאות את הקוראים ולהעמיס על כתפיהם את משא חייה של רווקה מזדקנת שצעדיה כבדים וליבה מלא טרוניה. נסיבות אלה עתידות לשמש רק כרקע לאותו ערב יחיד ומיוחד שבו בא מישהו שפגשתי פעם, כך סתם, באירוע חברתי חסר חשיבות, גבר, מרצונו, לקחתני הביתה, ממש לשם כך, אותי, המורה לחקלאות, במכוניתו. אך כל דבר בעיתו.

נישאת בחשכה עם טלטולי האוטובוס, אט אט שבה אלי רוחי הגזולה. בכפות ידי היבשות, המחליקות על שערי הסורר, אני חשה את החריצים שהבוץ שקע בהם. בוץ דבוק בשולי מכנסי ונעליי, בוץ עוטף גם את לבי, חום ולח. ומחשכת הבוץ וטלטולי הנסיעה שהם כשיר ערש, נגלים ועולים המצעים הלכנים שעל מיטתי כגן היחידי, סובלני ומנחם. אני מדמה שתי אמבטיות עץ גבוהות, האחת חמה כרותחת והאחרת קרה ועל שוליהן הרחבים ערימת מגבות מקופלות. עשב בר קלוע לקרצוף העור, ספוגים רכים לפנים, סבון משמן זית, מספריים לציפורניים ולעור, פצירה, חרוטים לניקוי אוזניים, משחה קרה לפנים ומשחה לכפות הרגליים מסודרים כולם בשורה. על סורג עץ על הרצפה מצפים קבקבים. האד החם כנוף הזוי קורא אלי.

\*

את החלקה המשתפלת מטה מערבית לחצר בית הספר, סוגרת ממזרח, וכך מפרידה ומסתירה אותה מן העין, שדירת עצי אקליפטוס תמירים. צל ארוך מוטל על מחצית החלקה בשעות הבוקר ומתקצר והולך לקראת הצהריים, ובו חוסים בקיץ ורועדים מקור בחורף עלעליהם הדקים של שתילים שנבטו זה עתה. איני יודעת מה מרגש אותי יותר, עצים זקופים עבים אלה, עם ריח עליהם החריף או השורה "לשכני במזרח חורשת עצי צפפה" שאני דולה מן הספר האדום של שירה סינית בהוצאת ניו-דירקשנס. מהו שעושה את המזרח שבשיר לישות ברורה המצביעה בביטחון אל מחוז מוכר, בעוד המזרח שבמציאות כה אוורירי הוא ונמצא תמיד בכיוון לא ידוע. השורה הקצרה כמו נוטעת את העצים עבי הגזע באחווה עתיקה בחלק מואר של המחשבה וכך מחשקת סביבם קיום וממשות. סְיִיָה, אציל זועם וקשה עורף בעל רצון ברזל, נטול רסן, פזרני ונדיב, שנפשו יצאה אל חיי פרישות, שהקל ראש במשרה ציבורית וסופו שראשו נערף בכיכר השוק, הוא המדריך שלנו. את חייו ומפעלו אני שואפת לשחזר עם תלמידיי, לאחר אלף ושש מאות שנים, כאן בחלקה שליד בית-הספר שבשרון, כמה מופרך. תשוקתו הגדולה, לצד השירה, הייתה טיפוס הרים, ויותר מכל נודע שמו כממציאם של "מגפי סְיִיָה", אותם קבקבים שמסמריהם נשלפים מלפנים ומאחור, בעלייה משמשים האחוריים ובירידה הקדמיים. מצויד באלה ובכובע רחב שוליים, תרמיל על גבו ומקל הליכה בידו, תעה ימים ארוכים בטבע הפראי בעקבות אחד מאבותיו התימהוניים שעליו ידוע שאמר: "אולי אחרים עולים עליי בגינוני חצר אך אין מי שישווה לי בהבנת הרים". הוא כתב שירת חרון חגיגית ורועמת, מעין תהלים של הטבע, ללא אל.

"הבנת הרים" אני מנסה להרביץ בתלמידיי. ניצבים אל מולי בגופיות חניניות ובכובעי מצחייה המטילים צל שחור על עיניהם, אין להם צורך בשירה כדי להגיע אל הטבע. שלא כמותי הם בודאי מכירים את הרי הארץ היטב ויש מהם שטיילו אף במחוזות אקזוטיים כנפאל או טיבט, הם הגן הספונטאני, פשוטים וטהורים ללא מאמץ. ואילו אני שיש בי שמץ בוז לכישורים טבעיים מנסה לזקוף עבורם הרים מאחורי החלקה שלנו, באמצעות שיריו של סְיִיָה. אני מזמינה את ההרים לבוא מסין ומירושלים, להתייצב בין המיטה לבין החלקה שלנו אשר בשרון, לבוא ולהעמיד ירושלים בשרון, מעבר מזה, מסין אשר על הדף.

בסתר לבי אני חפצה להשתמש בתלמידיי כבאברי גופי, ללוש אותם לגוף אחד המכוון כולו למימוש החזון, קהל דמויות זעירות שמשרת את התוכנית הגדולה. שריריהם הצעירים שנעים קלות תחת עורם השזוף מביעים זיע התנגדות סמויה, וככל שאני חשה בהתנגדות כך כעסי גובר והולך ואני מבקשת לשבור את רצונותיהם, להראות להם שלחיים הפעוטים שלהם אין כל משקל לנוכח המפעל. אני מתעקשת לכוון את מבטם אל מקום שיש בו מה לראות, שלא יכלו את החושים בפעילות קלושה, מתחבטת, שיביטו אל מעבר, אל ההרים. גם אם אין זה מפעל שנושא עימו בשורה חברתית או כלכלית והוא מופרך ומיותר מכל בחינה מעשית, דווקא משום כך, אני מתריסה, הוא ראוי לאהבה ולטיפוח, דווקא משום שהוא זר ובלתי מועיל ככדור קוצים גדול נישא ברוח; כולו פרי גחמה אישית, שעולה וצומחת מנטיות פרטיות שמקורן עמום, ואפילו אין הן חדות כהתגלויותיו של סֵיָה. ואולי בצדק נמנעים המורים האחרים בבית הספר משיח ושיג עמי. הם חשים, בוודאי, שבמסווה של מה שנקרא 'שיעור חקלאות', זעופה וחסרת סבלנות, אני מתמסרת להתנהגות שיגעונית. לא שאי-פעם באו להציץ במעשה ידני, בחלקה המשתפלת משדירת האקליפטוסים, שם אנחנו טווים רשת נוף צפופה ללכוד את השירה.

"אטפס מעלה מעלה אל הקשת בענן" שר סֵיָה "לו יכולתי להיות הַרְפֵּב של השמש! רק בזה היו באים ניהומים לנפשי." ואף שאמר "מכל מחמדי העולם בוחר אני בפשטות" הוא מטפס בהר ומבכה את משרת החצר אותה החמיץ "טיפש וכבד-לשון, לא היה לי סיכוי לתהילת שווא". כי מהי השירה אם לא ההיטלטלות בין הגדול והקטן, בין סלעים ואותיות? מחצץ האותיות בנה סייח מבצר של שירה ומשחק סלעים את בקתו הקטנה בראש צוק. בקתה זאת, רחוקה הייתה ומובדלת מכל יישוב, מעון מסתורי ומופת של ריקנות, סביבה תלויים היו כאד צמחי בר, מים זורמים לשם ולכאן הקיפו אותה ומכים היו בסלעים שמסביבה. השמש שהגיחה מבעד לעננים מעת לעת, האירה עלי כותרת בהירים שנישאים היו ברוח ונופלים קלות אל הפלג שמעבר לשביל, בעוד צעיפי ערפל לובשים צורת פסגות הרים. הפְּרוּש המשוור הוא זה הצועד וחוצה את ארבעת הימים בזעיר ליבו. סֵיָה הצמחוני, המטיף לפרישה מעסקי העולם, לוקח לעצמו רכסים, נוטל לעצמו מעיינות, את עוף השמיים ומרחבי השמים, את הדגה ומרחבי הים, את מלוא הבריאה כובש תחת רגליו.

\*

לאחר חופשת הקיץ אנחנו מוצאים את החלקה מכוסה קוצים וצמחי בר שיבשו, גדילן ודרדר צמרני, קיפודן פִּלְשְׁתִי וזנב שועל, זקן תיש וחוח עקוד. איננו מְבַרְאִים אותה כולה באופן גורף: לפי התכניות שאני פורשת, אנחנו מניחים לעשבי הבר ולקוצים לצמוח פרא בערוגות דמויות חרמש הפזורות על החלקה כולה. סביב חרמשים אלה אנו תוקעים פצימים שהכנו מענפים דקים וכורכים סביבם חוטים בלתי נראים. עבודה קשה זאת נמשכת מספר שיעורים אבל בסופה אפילו שווי הנפש שבין התלמידים גאים באיים חרמשיים אלה שאנו מכנים 'חלקות-הירח' והם משמשים חממות גידול לחלזונות וחרקים מזנים מסוימים. עם שקיעת השמש הם יתבלטו בזוהר כסוף בתוך שלל הירוקים הרעננים.

צפונית מערבית לאמצע החלקה נטועה זה שנים, נטולת צורה וכפופה על צדה, שיטה ביישנית שמקפלת את עליה לכל מגע והתלמידים ששים להציץ לה ולהתלוצץ על חשבונה. לצידה, כבן-זוגה, זקוף אמנם, אך סגפני ומתבדל ממש כמוה, אנחנו מקימים הר מיניאטורי שבסיסו ספסלי לימוד ישנים שהוצאו מן הכיתות אל פאת החצר, חשופים עתה לגשם ולטל ששינו את צבעם. עליהם ערמנו חול ואבנים ובקצה הדקנו היטב חרוט של אדמה אדומה. כשאני רוצה שכל תלמידיי הפזורים בחלקה – מיעוטם שקועים בחפירת תעלות, בניקוב חורים באמצעות קולטיבטור, בסקילה או בשתילה, ורובם מבטלים את הזמן, מתראים כעסוקים – יקשיבו לדבריי, אני מטפסת במדרגות שהתקנו משברי לבנים, אל קצה

החרוט, מתייצבת שם ומנפנפת בידיי בשרטוטי התכניות שכתמי בוץ נטבעו בשוליהם. בראש ההר, במגפי גומי, מכנסי עבודה מרופטים, סינר מוכתם, טיפות בוץ על לחיי ושער הקש שלי אסוף בפקעת מרושלת, אני נזכרת בדבריה של יו סואן צ'י שמלפני אלף שנים: "שונאת אני שמלת משי זאת המסתירה משורר", ואיני יודעת אם מר לי אם טוב לנקום את נקמתה. הרי עם בוא האביב בוודאי אחמוד את שמלות הפרחים היפות.

מראש ההר אני מתווה בזרועות פשוטות מעגלים ומלבנים, משולשים וקווים, כמו אורגת בנול קוסמי גדול את צבעי החלקה בתוך גווני השמים, מסמנת את חלוקת ערוגות הפרחים והירק, מזרזת את תלמידיי להכין את הקרקע לזריעת קישואים ודלועים, לנטעי עצי פלפל ועגבניות, לשתיילי אמנון ותמר וסלסלי כסף, קוסמוס ולוע הארי, ציפורן סיני וחבלבל. בין הקטנים והעדינים יש לנקד את החלקה בגבוהים ובמפוארים – בחמניות צהובות, בראשי דליות אדומים כיון ובשיחי ורדים בצהוב חיוור, כתמתם וורדרד, לבן ואדום. שורות סגולות של קני סוכר יש לטעת כדי להגן על השתילים מרוח ולשמש רקע לפרחי הקישואים הכתומים. ענפי במבוק חצויים ישמשו לבניית מתקנים לקירור מים ולטפטפות, ואני מסבירה כיצד לקשור ולאגד ולהרכיב מהם עצים מעודנים למדרך ציפורים ולמיטות לחגבים.

את ההרים הגבוהים באמת, אני מתאמצת לשכנע, נבנה ונגביה בכוח השירה, נאזור גבורה ונכין הרים בכוחנו. מאדמת טרשים נרומם מלים כבדות כגושי סלעים, נצרף ונערום זו על זו. צוקים משתננים נגלף ונשחזז קצוות מחודדים. ביניהם ומסביבם נעגל קהלי תלים מצטופפים וגבנונים מרצדים. ניישר כתפי הרים לנטוע חורשות צפופות. אל דרום נדרדר אבנים במדרונות, ולמלוא אורך מתלולים בצפון נפיל מפלים גואים ומשברים נרוצץ ברעש. נחצוב נקיקים זקופי חומות וערוצים למעבר זרמים. בסתר רכסים נקבע את מכוון שבתנו, נכנס כנד מעיינות הומים לסגור עליו. בטפסנו, נהלך ברגש, הרוח כמסרקות ברזל תדוש את עורפנו וקישור עננים שוטף ממעל ירחץ את בשרנו. ראו את סְיָה, אני אומרת לתלמידיי, מדלג מפסגה לפסגה בצעדי נפיל, ולנפשו שהוא משלח לגבהים קורא: "נוֹדֵי הַרְכָּם צְפוֹר".

בשירותי בית-הספר אי-אפשר שלא לפגוש את פניי במראה; כקנה סוכר לעוס, הם עונים לעומתי. פנקס ישן שבו נצרבו עלבונות ואסונות ושלל תווי אופי מקולקלים. מן החקלאות היה זה שציפיתי לפיצוי על תלאות האהבה הרשומות כמפה מפורטת על פניי. לשאת את הפנים, להביאם עמי אל הרחוב, אל פתחי חנויות, אל בית-הספר, אל תלמידיי, קשה יותר מלהניף הרים. אם ראי הם לנפש כי אז הנה התגבשה בי, בעל-כורחי, נפש קשה כסלע שזיזו פוצעים.

\*

כשאני שבה לחלקה לאחר מחלה, אביב מוקדם בסוף פברואר כבר משלח סימנים. אני מוצאת עלי כותרת ראשונים אומרים הן לשמש, ובשקיקה, כלגימת שיקוי מבריא, אני מביטה עמוק אל תוך עיני הפרחים. כמה צנועים הם, מרכיני ראש. גבעולים ירוקים ענודי גביעים אדומים מתכופפים בקידה מעודנת. צווארוני מלמלה לבנים מונחים ברכות על מצע עלים רעננים. האביב מביא עימו מלאכות חדשות, זילול והדלייה, העברת שתילים מארגזי ההנבטה, תיחוח הקרקע. אני קוראת לתלמידיי בקול שירי החלמה משל סְיָה. על ערש חוליו אדיש היה אל העונות, אך משנפתחו חדריו מבטו נודד היה אל הפסגות, אוזניו כרויות להמיית גלים רחוקים. שמש חמה באה אל מיטתו, פורמת את רוחות החורף. חופי אגמים נפרשו בלידה מחודשת כלפי עשב אביב, ועצי הערבה שבגן נהיו לציפורים מזמרות. היום הם קשובים יותר, תלמידיי, ונענים לי. לבי מתרכך לפתע כשאני רואה אותם שוקעים בעבודה, עושים במין צייתנות מעוררת חמלה את המוטל עליהם, מוסתרים בין

השיחים, ידיהם שקועות באדמה, או גוזמות או קושרות חוטים. מציפה אותי תחושת שותפות ואני מנצחת בגיל, בגמישות, על סימפוניית המורכבות החיה הזאת שצרנו ביחד. צחוק גדול מדגדג באפי, רוצה הייתי לצרף אותם אליי ברעמי צחוק מתגלגלים שיעירו אדוות בשורות הפרחים והירק ויעשו גלים הלאה מעבר לכאן אל האופק: "הו בניי ובנותיי, הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים" כמה קשה להגיע מאצלי אליכם ומשם אליי בחזרה! לקראת תום השיעורים אחת הבנות מביאה תחת זרועה ראש סמיילי כגודל ראש אדם אותו כיירה בשיעור קרמיקה, הוא ייטמן תחת עלי הכרוב במרכז החלקה לזכר ראשו הערוף של סֵיִיה, ומשיח 'זקן-התיש הארוך' נדביק לו פלומה לזכר זקן-התיש שלו, אותו תרם לפני מותו לעטר את דמות דיוקנו של בודהה באחד המנזרים.

\*

בשבוע שלאחר מכן ימי גשם זועפים שחזרו, עשו שמות בחלקה. פרחים רמוסים, ענפים שבורים וגדרות עקורים מכוסים כולם בוץ. אני מזרזת את תלמידי להירתם לתיקונים. אך הם, רוח ייאוש ומרדנות גואה בהם ועל רקע צעקותיי בגרון ניחר הם מטילים זה בזה כדורי בוץ שרק בנס מחטיאים את ראשי. בלב נחמץ, כפופה אל הערוגות, שוקעת בבוץ עד קרסול, אני עוברת מפרח אל פרח, מתאמצת להקים את המתים. הכעס מציף את אבריי עם גבור העייפות. העלבון מתקשה כגבס סביב פניי המרים, החמוצים. כיצד אֶכְשָׁל ואדדה עד סוף היום הרחוק עוד? לו רק ניתן היה להעלם או להתאדות או לשקוע, גוף וראש והכול, בבוץ הדביק ולא להיראות עוד לעולם.

עם רדת ערב, מובסת ופרועה, אני משתרכת אל מגרש החניה. "שלום!" אני שומעת אך איני מרימה את פניי. "שלום!" אני שומעת שוב קול גבר בסמוך אליי. לוקח לי כמה שניות לזהות אותו, עומד שם ליד המכונית, נפגשנו רק פעם אחת. "היה לי אחר-צהריים פנוי אז באתי" הוא צוחק, מזמין אותי להיכנס למכונית. אני מתיישבת לצידו במושב הקדמי ורק אז חשה את כובד עוגות הבוץ הדבוקות למגפיי. הוא מתנצל על כך שהמושב נרטב מעט בשל חלון שנשכח פתוח.

- יש שיר סיני שבו השלג צונח לחדרו של המשורר בשנתו מבעד לווילונות שנשארו פתוחים, ונערם על השמיכה כהררי מלח
- אז אלה הדברים שאת מתלהבת מהם?
- היה לי פעם חבר יפני שאמר לי שהוא התלהב בי. היה שיכור כשאמר
- כן?
- אינני מבינה מדוע בא. אך לחיי מסמיקות והולכות בחשיכה, מהנאה, מרפיון מתוק שמתפשט בגופי. הדממה לצידו נעימה, ואני לא יודעת איזה שד דוחק בי להמשיך
- הוא מת משתיית יתר
- כן?
- אחיו שבא מיפן ללוויה, השקה בנדיבות את קברו ביין, ואני חשבתי לי, שאני,
- אפילו לאחר מותו, לא הייתי מפרגנת לו בקבוק יין
- למה?

השאלה נשארת תלויה בחלל המכונית השטה לאיטה. הייתי רוצה לטפח את השתיקה, להתענג על רשרושה החרישי של המכונית המחליקה. אני עכשיו גולשת פה איתך חזרה מארצות המזרח, מהררי הנייר, אל הממש. אתה ממש ממש, אני חושבת. איתך אני גולשת אל השפלה ואל מישור החוף. פלגי מים דקים זולגים מזוויות עיניי, מחליקים על ישימון פניי, אל סנטרי, אל צווארי.

- לאחר מכן שמתי לב שאזוב ירוק זוהר וקטיפתי צמח במקומות בהם נשפך היין ולצורך ניסוי ביקשתי מן התלמידים להביא שאריות יין מסעודות ליל שבת

- וממסיבות חתונה. פיזרנו אותו בקצה הדרומי מערבי של החלקה בצורת אותיות שמו של המשורר שהיה המדריך שלנו ממרחק של אלף ושש מאות שנה: 'סִיָּיה לינג-יין'
- ומה יצא?
  - כלום
  - אולי נחוץ יין משובח
  - הוא צוחק
  - אתה יודע שניתן לשבח יין על ידי הזנת הגפנים בדגים?
  - כן?
  - חוקרים מצאו שדגים שניזונים על הכימיה העשירה בפחמן, חנקן וזרחן של צפון האוקיינוס השקט נושאים אותה ברקמותיהם בסתיו ובחורף במעלה הזרם אל נהרות שלגדותיהם גדלים כרמים. הדגים שמתים לאחר ההשרצה מוטלים אל החופים ומשם הם מגיעים אל הכרמים באמצעות בעלי חיים אוכלי נבלות, אם דרך הצואה שלהם ואם באופן ישיר על-ידי נשיאת עצמות דגים והטלתם לרגלי הגפנים
  - כך?!
  - בתעשיית היין לחנקן תפקיד חשוב בהתססת השמרים והסוכר, והתברר שעשירים וחמישה אחוז מן החנקן שמכילים הענבים באזורים הללו הוא חנקן של דגי אלתית הוא מביא אותי הביתה. את דלת המכונית אני סוגרת בלא טריקה, בשקט ככל שאני יכולה, ונבלעת בתוך צל הפיקוס הגדול שלפני הכניסה, שצובע בשכבה כהה נוספת את כהות הערב.